

PAPER DETAILS

TITLE: 1927 Genel Nüfus Sayimina Göre Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Konya'nın Demografik Yapısı

AUTHORS: Bektas KAYA

PAGES: 370-387

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2039545>

1927 Genel Nüfus Sayımına Göre Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Konya'nın Demografik Yapısı

Bektaş KAYA*

ÖZ

Ülkemizde modern anlamda ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır. 1927 nüfus sayımının yapıldığı dönemde, Türkiye'nin 63 vilayetinden bir tanesi olan Konya'nın, bu zamana ait demografik özellikleri henüz ortaya konmamıştır. Bu çalışmanın amacı, Konya'nın demografik tarihindeki bu mühim noktaya ışık tutmaktır. Çalışmayı önemli kılan nokta ise, 1927 nüfus sayımından önce, Konya'nın demografik özelliklerini tanıyabileceğimiz bir sayımın veya verinin olmayışdır. Osmanlı'nın son döneminde yaşanan savaşlar ve kitlesel göçler, Cumhuriyet'e intikal eden nüfusun yapısında büyük değişimlere yol açmıştır. Hâliyle, Osmanlı'dan devralınan nüfus istatistikleri de önemli ölçüde işlevsiz hale gelmiştir. Bu çalışma ile, Konya nüfusu hakkında elde edilen ilk sağlıklı verilere dayanarak Konya'nın demografik özellikleri açığa çıkartılmak istenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre Konya, 504.384 kişilik nüfusu ile Türkiye'nin en kalabalık üçüncü ili konumundadır. Genç ve dinamik nüfus yapısıyla ekonomik kalkınma ve üretim için önemli bir potansiyele sahip olan Konya halkının en önemli sorunlarından biri eğitimidir. Okuma oranı erkeklerde %11,54, kadınlarda ise %1,65'tir. Bunun yanında toplam nüfus, dil, din ve tâbiyet itibarıyla büyük oranda homojen bir yapıya sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Konya, 1927 Genel Nüfus Sayımı, Demografi, İstatistik, Cumhuriyet

Konya's Demographic Structure in the Early Years of the Republic, According to the 1927 Census of Population

ABSTRACT

In our country, the first census in the modern sense was made in 1927. At the time of the 1927 census, the demographic characteristics of Konya, which was one of the 63 provinces of Turkey, have not been revealed yet. The aim of this study is to shed light on this important point in the demographic history of Konya. The point that makes the study important is that before the 1927 census, there was no census or source from which we could identify the demographic characteristics of Konya. With this study, it was aimed to reveal the demographic characteristics of Konya based on the first healthy data obtained about the population of Konya. According to the results obtained, Konya is the third most populous city in Turkey with a population of 504,384 people. Education is one of the most important problems of the people of Konya, which has an important potential for economic development and production with its young and dynamic population structure. The literacy rate is 11.54% for males and 1.65% for females. In addition, the total population has a largely homogeneous structure in terms of language, religion and nationality.

Keywords: Konya, 1927 Census, Demography, Statistics, Republic

1. Giriş

Tarihî, coğrafi ve kültürel özellikleri ile Anadolu coğrafyasının en önemli merkezlerinden biri olan Konya'nın demografik özelliklerine ait ilk sağlıklı veriler, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk genel nüfus sayımı olan 1927 Genel Nüfus Sayımı sonucunda elde edilmiştir. Balkan Savaşları ile başlayıp Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile sona eren süreçte meydana gelen savaşlar ve göçler sonucunda, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e intikal eden nüfusun yapısı önemli ölçüde değişmiş ve bunun sonucunda da Osmanlı'dan devralınan nüfus istatistikleri büyük oranda işlevsiz hale gelmiştir. Bu, yeni kurulan Cumhuriyet'in elinde, sahip olduğu nüfusun özelliklerini tanıyabileceği bir kaynağının olmadığı anlamına gelmektedir. Bunun içindir ki Cumhuriyetin ilanının hemen akabinde, sahip olunan nüfusu tanımaya ve kayıt altına almaya yönelik faaliyetlere girişilmiştir. Bu girişimler kapsamında, 28 Ekim 1927 tarihinde başarılı bir nüfus sayımı icra edilmiştir.

1927 nüfus sayımı, Konya nüfusunun demografik özellikleri hakkında ilk sağlıklı verileri sunduğu halde, bu veriler henüz ele alınmamış ve Konya'nın bu zamana ait demografik özellikleri ortaya konmamıştır. Bu çalışma ile Konya'nın demografik tarihindeki bu eksikliği gidermek amaçlanmıştır. Nevruze Nizamlıoğlu tarafından hazırlanan "*Konya İlinin Demografik Yapısı*" (Nizamlıoğlu, 2005) adlı yüksek lisans tezi, Konya'nın

* Bağımsız Araştırmacı, bektaskaya923@gmail.com

Makalenin Gönderim Tarihi: 21.10.2021; Makalenin Kabul Tarihi: 18.04.2022

demografik yapısını ele alan bir çalışma olsa da, bu makale kapsam, derinlik, yorum ve yöntem açısından temel farklılıklar barındırmaktadır.

Bu çalışmada cevaplarını ortaya koymaya çalıştığımız temel sorular şunlardır: 1927 nüfus sayımının icrasında karşılaşılan problemler ve yaşanan zorluklar nelerdir? Karşılaşılan bu problemler, nüfus sayımı esnasında, halkın demografik özellikleri hakkında hatasız ve eksiksiz bilgi teminine engel olmuş mudur? Cumhuriyet'in ilk yıllarında Konya nüfusu ne tür demografik özelliklere sahiptir? Nüfus sayımı sonucunda ortaya konulan rakamların hatalı ve eksik tarafları var mıdır? Cumhuriyet'in ilk yıllarında Konya nüfusunun demografik özelliklerini şekillendiren temel etmenler nelerdir?

Bu noktaların aydınlatılabilmesine zemin hazırlayabilmek adına, makalenin ilk bölümünde 1927 nüfus sayımı üzerinde durulmuştur. Bu noktada daha çok, sağlıklı bir sayım yapılabilmesi için genç Cumhuriyetin gösterdiği çabalar, sayım esnasında yaşanan zorluklar ve bu zorlukların sayım sonuçlarına olan olumsuz etkileri üzerinde durulmuştur. Bu bölümde yararlanılan temel kaynaklar, bazıları ilk defa kullanılan arşiv belgeleri ve İstatistik Umum Müdürlüğü'nün resmî yayınlarıdır.

Çalışmanın esas konusunu oluşturan ikinci bölümde, 1927 nüfus sayımının mufassal neticelerine göre Konya'nın demografik yapısı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sayım sonucunda ortaya çıkan rakamlar, tablolar üzerinde gösterilmiş ve bunlar üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Bunun yanında, sayım sonuçları eleştirel bir gözle tahlil edilmiş ve nüfus sayımı neticesinde ortaya çıkan, nüfusun sayı ve niteliksel özelliklerine ait rakamlarda mevcut muhtemel hatalara işaret edilmiştir. Ayrıca, nüfus sayımının, toplumun demografik özelliklerinde aydınlatmakta yetersiz kaldığı noktalara temas edilmiştir. Bu bölümde, İstatistik Umum Müdürlüğü'nün 1929 yılında yayımlanmış olduğu 1927 nüfus sayımının mufassal neticeleri temel kaynak olarak kullanılmıştır.

Çalışmanın son bölümünde, 1927 nüfus sayımının icrasını zorlaştıran, devletin sahip olduğu kısıtlı imkânlar ve halkın zihniyet ve hayat tarzı gibi hususlar üzerinde durulmuştur. Bu tür etmenlerin, 1927 nüfus sayımında ne gibi zorluklara ve hatalara sebebiyet verdiğinden bahsedilmiştir.

1927 nüfus sayımında, Türkiye Cumhuriyeti sınırları dâhilinde yaşayan -bazı göçebe aşiretler hariç- herkes bir gün içerisinde sayılmış ve kayıtlara geçirilmiştir. Yani, 28 Ekim 1927 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'nin anlık bir demografik fotoğrafı çekilmiştir. Bundan dolayı, bu çalışma durağan bir demografik inceleme mahiyetindedir. Başka bir ifade ile bu çalışmada Konya'nın 1927 yılına ait demografik fotoğrafı ele alınmıştır. Ancak bu fotoğrafa biraz daha fazla derinlik kazandırabilmek adına, Konya rakamları ile Türkiye ortalamaları karşılaştırılmış ve bu sayede Konya'nın demografik yapısına daha geniş bir pencereden bakılmak istenmiştir.

2. 1927 Genel Nüfus Sayımı

Nüfus kelimesi kavramsal olarak sınırları kesin bir şekilde belirlenmiş bir yerde, belirli bir müddet ikamet eden kişilerin toplam sayısı demektir. Nüfus durağan bir yapıya sahip değildir ve sürekli olarak değişim, gelişim içerisindedir. Bu duruma, ölüm, doğum, göçler, savaşlar, ekonomik durumlar vb. faktörler etki etmektedir (Tunç & Demir, 2018, s. 3010). Bu özelliği ile önemli tarihî olaylara ve gelişmelere sebebiyet veren nüfus ve nüfus hareketleri, tarih biliminin çalışma alanına girmektedir.

XX. yüzyılın ilk yarısında, nüfusun sayısal büyüklüğü önemli bir güç unsuru olarak kabul edilmekteydi. Üretim ve askerî gücün henüz büyük oranda insan gücüne dayalı olduğu bu dönemde nüfus, ekonomik ve politik dengeler açısından hayati bir öneme sahipti (Tamer & Bozbeyoğlu, 2004, s. 80). Cumhuriyet'in ilk yıllarında, nüfus varlığına ve onu kayıt altına almaya büyük önem verilmiş ve nüfusu artırma politikası benimsenmiştir. Bu politikasında oldukça kararlı olan yönetim, nüfus politikasına karşı aykırı fikirler ihtiva eden “*Gebe Kalmamak İçin Ne Yapmalı?*” adlı eseri toplatıp imha ettirmek için 13 Mart 1927 tarihinde bir kararname çıkarmıştır (BCA, 30.18.1.1/23.16.1). Bu örnek, devletin nüfus politikasındaki kararlılığı hakkında önemli ipuçları vermektedir.

Genel bir nüfus sayımının icrası, henüz Cumhuriyet ilan edilmeden önce Mustafa Kemal'in yapmayı planladığı faaliyetler arasındaydı. Büyük Millet Meclisi'nin 1 Mart 1923 tarihli Dördüncü Toplanma Yılı açılış konuşmasında, nüfus konusunu “*bir memleketin en mühim mesâil-i hayâtîyesindendir*” yani “en önemli hayati meselelerindendir” şeklinde tanımlamış ve ülke yönetimi için, sahip olunan nüfusun gerçek sayısının

bilinmesindeki önemi vurgulamıştır. Bunun için de yeniden bir nüfus sayımının yapılmasına, acil ve kaçınılmaz bir lüzum olduğunu söylemiştir (ATAM, 1997, s. 305).

Buradan, Mustafa Kemal'in nüfus sayımı konusuna ne derece önem verdiğini anlamak mümkündür. Ayrıca bu sözleri, 1927'de yapılacak olan nüfus sayımının bir sinyali olarak da değerlendirebiliriz. Ancak Mart 1923'ten sonra meydana gelen iç ve dış meselelerden dolayı nüfus sayımı hazırlıklarına 1925'te başlanılabildiğini görmekteyiz.

Genç Cumhuriyet'in, nüfus sayımı işini planlayıp icra edecek, sayım sonuçlarını istatistiksel verilere dönüştürecek bir kuruluşunun olmayışı, nüfus sayımı faaliyetinin önündeki ilk engeldi. Bu eksikliğin giderilebilmesi adına, nüfus işlerini tasarlayıp icra edecek bir kuruluşun tesis edilmesi gerekiyordu. Bu amaçla, 10 Haziran 1925 tarihli bir kararname ile ülkemizde bir istatistik merkezi kurması için Uluslararası İstatistik Kurumu azasından Camille Jacquart davet edilmiştir (BCA, 30.18.1.1/14.40.16). Jacquart'ın ülkemize gelişi ile beraber 1926'da İstatistik Umum Müdürlüğü kurulmuş ve 1927 nüfus sayımı bu müdürlük tarafından planlanıp icra edilmiştir (BCA, 30.10/28.160.9).

Sayımın temel amacı, sahip olunan nüfusun gerçek sayı ve özelliklerini (*kemiyet ve keyfiyetini*) tespit etmek ve bu sayede kamu hizmetleri, askere alma, vergilendirme vb. hususları adil bir şekilde icra edebilmektir. (BCA, 30.10/25.145.20). Cumhuriyet idaresinin elinde, yönetim çarklarını sağlıklı bir şekilde döndürebilmek için gerekli nüfus bilgileri bulunmamaktaydı. Bu husus, sayım hazırlıkları kapsamında valilere gönderilen "*Valilere Mahsus Umumî 1 Numaralı Talimatname*"de belirtilmiştir.

"...*Şu halde devlet teşkilat ve kuvvetleri vazifesini hakkıyla yapabilmek için nüfus hakkında sahip ve tam malumata sahip bulunmak zaruretindedir. Halbuki mütekâmil bir idare mekanizmasının bu pek zarurî olan anasına hala malik değiliz. Bu hususlarda elde mevcut olan malumat birçok seneler evvel, gayr-i muntazam usullerle elde edilmiş tahminattan başka bir şey değildirler. Son harpler ve muahedeler neticesinde memleketin budutları değişmiş, mübadele-i ahali yapılmıştır. Hülasa, hala nüfusun sadece yekûnu hakkında bile elimizde kat'i malumat kalmamıştır. Tabirinin gayesi işte biz, nüfus hakkındaki bu bilgisizliğimizden kurtarmak ve yekdiğerinden pek farklı ve gayr-i kat'i tahminler yerine vazıh ve müspet malumat ikame etmektir* (TCBİUM, 1929c, s. 97).

1927 nüfus sayımı, 2 Haziran 1926 tarih ve 893 numaralı "*Umumî Tabir-i Nüfus İcrası Hakkında Kanun*" gereğince icra edilmiştir (TCBİUM, 1929c, s. 88; Resmi Gazete, 4 Ağustos 1926, s. 1851). Sayımda ülke genelinde, her bir sayım memurunun tek başına sayabileceği, 250-300 nüfusu barındıran 53.673 sayım bölgesi oluşturulmuş ve 52.276 sayım memuru görev almıştır (TCBİUM, 1929c, s. 5). Sayımda en önemli role sahip kişiler şüphesiz sayım memurlarıdır. Nüfus sayımının tam ve doğru bir şekilde yapılabilmesi, onların yeterlilik, çaba ve gayretlerine bağlıdır. Görevleri esnasında bilerek veya bilmeyerek yapabilecekleri her türlü hata, sahip olunan nüfusun tam ve doğru bir şekilde tespitini imkânsız hale getirebilirdi.

Devlet bu sayımda, sahip olduğu nüfusu sadece sayı bakımından değil, dil, din, tâbiyet, cinsiyet, meslek grupları, tahsil durumları vb. niteliksel özellikleriyle de tanımak istemiştir. Bunun için sayımda, Uluslararası İstatistik Enstitüsü'nün 1872 yılı Petersburg Konferansı'nda belirlenen ilkelerden oluşan sorular sorulmuştur (Çakmak, 2009, s. 98-101). Sayım günü ülke dahilinde bulunan yerli yabancı herkes sayıma tabi tutulmuştur. Gerek uygulama ve kapsam bakımından gerekse yurt dışında bulunan vatandaşları takip etme güçlüğü bulundurmamasından dolayı *De Facto* yöntemi uygulanmıştır (Çakmak, 2009, s. 99).

2.1. 1927 Genel Nüfus Sayımı İçin Yapılan Hazırlıklar

Sayımın tam ve doğru bir şekilde icra edilebilmesi için yapılan hazırlıklar bir yıl kadar sürmüştür. Hem genç Cumhuriyet'in hem de halkın, böyle bir nüfus sayımı tecrübesi olmaması, hazırlık aşamasına hayati bir önem kazandırmıştır.

2.1.1. Deneme Sayımları

Yukarıda zikredilen 893 numaralı kanunun ikinci maddesi, 1926 senesinde, ülkenin çeşitli yerlerinde deneme sayımları yapılması için Dahiliye Vekaletine yetki vermiştir. Buna göre Sivas, Ankara, Mersin, Tekirdağ ve Ödemiş'te deneme sayımları yapılmıştır. Bu bölgeler rastgele seçilmiş yerler olmayıp, ülkenin çeşitli arazi ve iklim koşullarında, farklı büyüklükteki yerlerinde, farklı tarihlerde nüfus sayımı yapmak ve bu tür etkenlerden doğabilecek zorlukları tecrübe etmek amacıyla seçilmiştir (TCBİUM, 1929c, s. 3).

Sayımın yapılacağı mevsim de deneme sayımları sonucunda kararlaştırılmıştır. Deneme sayımları göstermiştir ki, hüküm süren kış şartları dolayısıyla bu sayımı sene başında yapmak mümkün değildir. Sayımın yapılabileceği en uygun zaman, köylülerin tarla işlerini hemen her bölgede bitirdiği ve yaylalarda bulunan kişilerin de kışın yaklaşması dolayısıyla asıl ikamet yerlerine dönüş yaptığı sonbahar mevsimi olarak uygun görülmüştür (TCBİUM, 1929c, s. 4).

Jacquart, deneme sayımlarına büyük önem vermiş ve bizzat katılmış olduğu bu sayımlara dair önemli raporlar hazırlamıştır. Tekirdağ (BCA, 30.10/25.145.17), İzmir (BCA, 30.10/24.134.8), Sivas (BCA, 30.10/25.145.5), Ödemiş (BCA, 30.10/24.134.3) ve Ankara (BCA, 30.10/25.145.6) deneme sayımlarına dair hazırlanmış olduğu raporlarında, sayım hazırlıkları münasebetiyle yaptığı incelemeler sırasında şahit olduğu olumlu ve olumsuz noktalara değinmiş, vali ve kaymakamların nüfus sayımı işine olan ilgi ve alakalarını değerlendirmiş ve halkın, nüfus sayımını ne şekilde karşıladığından bahsetmiştir.

Jacquart, Mersin deneme sayımına dair kaleme aldığı raporunda, Mersin'de bulunan göçebe aşiretlerin ve yalnızca Arapça bilen bir kısım ahalinin sayım şekillerine dair ızahatta bulunmuştur. Jacquart, aynı raporunda, Konya'ya gerçekleştirdiği ziyaret hakkında da önemli bilgiler vermiş ve Konya'da yapılacak olan nüfus sayımı sırasında çıkabilecek zorluklara ve aksaklıklara değinmiştir. "*Vilâyetin vüs'atı ve bazı köylerin uzaklığı dolayısıyla kazalarda bulunacak tabir memurlarının ihtiyaca kifâyet etmeyeceğinden endişe edilmektedir. Bu meselenin hallini makâm-ı vilâyetten rica ettim*". Jacquart ayrıca, Konya Valisi İsmail İzzet Bey'in, Dahiliye Vekaleti'nin emrine binaen kaymakamları vilâyet merkezine topladığını ve onlara hem vali hem de kendileri tarafından sayım hakkında gerekli bilgilerin verildiğini söylemiştir. Konya'daki bu ziyarette özellikle göçebe aşiretlerin sayım şekilleri üzerinde durulmuştur. Yapılan fikir alışverişleri sonucunda göçebe halkın iki sınıfa ayrılması kararlaştırılmıştır. Bunlardan ilki; belirli bir ikametgâhı olup, bahar başlangıcında sürüleriyle dağlara giden ve kış başlarken tekrar dönen aşiretlerdir. Bunların, tıpkı diğer sınıf halk gibi sayımları kararlaştırılmıştır. İkincisi; sabit bir ikametgâha sahip olmayıp sürekli olarak göçebe halde bulunan aşiretlerdir ki bunlar için hususi bir sayım yapılacağını bildirilmiştir (BCA, 30.10/25.145.10). Jacquart, bu tür göçebe halkın sayım şekli için, İsmet Paşa'nın da uygun bulduğu "*Göçebe Nüfusun Tabirî Hakkında Muhtıra*" başlıklı bir yazı kaleme almıştır (BCA, 30.10/25.145.20). Jacquart'ın bu yazısındaki tavsiyelerin ne kadarının uygulanabildiği hakkında kesin bir şey söylemek zor olsa da, Celal Aybar, bu tür göçebelerin sayım şekli hakkında "*1927'de bu nevi göçebelerin miktarı, alakadar muntaka valilerinin tahminlerine göre tespit edilmiştir*" ifadelerini kullanmıştır (Aybar, 1937a, s. 4).

2.1.2. Bilgilendirme Faaliyetleri

1927 nüfus sayımı hazırlıklarının önemli bir aşamasını da bilgilendirme faaliyetleri oluşturmaktadır. Cumhuriyet idaresi, halktan bazı kimselerin nüfus sayımını korku, endişe ve yersiz düşüncelerle karşılayabileceklerini biliyordu. Bundan dolayı bu tarz yanlış düşüncelerin önüne geçebilmek için yoğun bir bilgilendirme faaliyetine girilmiştir. Bu noktada üzerinde önemle durulan husus, sayımın askere alma veya yeni vergiler koyma amacıyla yapılmadığının halka belletilmesidir (TCBİUM, 1929c, s. 6). Bilgilendirme faaliyetleri için, ülke genelinde yazılı ve görsel basından faydalanılmış, okullarda öğrencilere sayımın faydası ve amacı anlatılmış, duvarlara sayımın faydasını bildiren afişler asılmıştır (Yüceuluğ, 1966, s. 21; TCBİUM, 1929c, s. 6). Ancak, İsmet Paşa, ülke genelindeki memur ve hizmetlilere hitap ettiği bir beyannamesinde, halkın büyük çoğunluğunun okuma bilmediğini ve bundan dolayı yazılı bilgilendirme faaliyetlerinin halkı bilinçlendirme konusunda yeteri kadar faydalı olamayacağını söylemiştir. Bunun yerine halkı bilgilendirme konusunda en güvenilir yolun, memurların halk ile yapacağı konuşmalar ve onlara verecekleri öğütler olduğunu ifade etmiştir (BCA, 30.10/25.145.20). Bilgilendirme faaliyetleri için din görevlilerinin de halk ile temaslarda bulunarak nüfus sayımının gerçek gayesinin halka anlatılmasında yardımcı olmaları istenmiştir (BCA, 51.0.0/13.108.5; BCA, 51.0.0/2.6.26). Din görevlilerinden yardım alma hususunda Jacquart da tavsiyelerde bulunmuştur. Sayım gününden önceki cuma günü, bütün camilerde hocalar tarafından, nüfus sayımının ülke için önemini anlatan vaazlar verilmesinin, halkın sayıma iştiraki konusunda olumlu tesirler yaratacağı ifade edilmiştir (BCA, 30.10/25.145.20). Bunların haricinde hem sayım teşkilatına hem de halka hitaben bilgilendirici konferanslar verilmiş, sayım memurlarına nüfus sayımının amacı anlatılmış ve nüfusu, sayım cetvellerine ne şekilde kaydedecekleri öğretilmiştir (BCA, 30.10/25.145.24; TCBİUM, 1929c, s. 104-105). Ayrıca, çeşitli beyannameler hazırlanmış ve sayımın amacı ve faydası üzerinde önemle durulmuştur.

Bu beyannamelerin en önemlilerinden bir tanesi İsmet Paşa tarafından “*Türkiye Ahalisine Beyanname*” başlığı ile yayımlanmıştır. Beyannamede, halkın sayımdan çekinmesini önlemek amacıyla nüfus sayımının halka sağlayacağı faydalardan bahsedilmiş, adil vergilendirme ve kamu hizmetlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için, sahip olunan nüfusun miktar ve niteliklerinin mutlaka bilinmesi gerektiği vurgulanmıştır. İsmet Paşa bu beyannamesinde, Türk halkının millî hislerini okşayıcı söylemlerde de bulunmuştur. Vatandaşların, sayım günü sayımdan kaçmayarak sorulan sorulara doğru bir şekilde cevap vermeleri gerektiğini, vatanî bir vazife olarak tanımlamıştır (BCA, 30.10/25.145.20). Bunun haricinde, gazeteler de bilgilendirme faaliyetlerine destek vermiş ve nüfus sayımının tam ve doğru bir şekilde yapılabilmesi için halka telkinlerde bulunulmuştur. Sayımdan kaçanların para veya hapis cezasına çarptırılacağı uyarısı da eklenmiştir. Ülke güvenliği meselesinin de nüfus ile irtibatlı olduğu düşünülerek nüfus mevcuduyla alakalı bilgilerin sıhhatli olması gerektiği hatırlatılmıştır. “...Bir gün gelip bizî tehdit etmesi memul bulunan herhangi bir kuvvete karşı vatanı müdafaa edecek kuvvet, nüfus kuvveti olduğu için bunu en sahib bir surette bilmemiz lazımdır” (Çakmak, 2009, s. 98-104).

2.1.3. Sokak ve Binaların Numaralandırılması

1927 nüfus sayımında, içinde insan oturan veya oturması muhtemel her türlü meskene numara verilmesi kararlaştırılmıştır. Bundan maksat, bu tür meskenlerin sayım dışında kalmasını engellemektir. Belirli bir sayım bölgesindeki, numaralanan her mesken, sayım cetvellerine kaydedilmiş ve sayım memurları da bu numaralardaki meskenleri ziyaret ederek nüfusu kayıt altına almıştır (TCBİUM, 1929c, s. 111). Bu işlem için 10 Haziran 1927 tarihli ve 1003 numaralı “*Binaların Numaralanması ve Sokaklara İsim Verilmesi Hakkında Kanun*” çıkartılmıştır (TCBİUM, 1929c, s. 89). Numaralama işlemi, sayımın yapılacağı senenin ocak ayı başlangıcından mayıs ayına kadar devam eder ve bu işlemin, verilen talimatnamelere göre yapılıp yapılmadığını ilk olarak idare âmirleri veya bunların atayacağı kimseler kontrol ederler. Mayıs ayı sonunda kontrol işleminin tamamlandığı İstatistik Umum Müdürlüğüne bildirilir ve müdürlükte görevli memurlar, yapılan numaralama işlemini haziran ayının başlangıcından sayım gününe kadar ikinci bir kontrole tabi tutarlar (Yüceuluğ, 1966, s. 17). Bu münasebetle, İstatistik Umum Müdürlüğü Müdür Yardımcısı Selim Sabit Bey, 12-25 Ekim 1927 tarihleri arasında Doğu ve Güneydoğu bölgelerini kapsayan bir kontrol gezisi düzenlemiş ve gözlemleri sonucunda, yapılan numaralama ve sayım hazırlıkları hakkında genel itibarıyla olumlu bir rapor hazırlamıştır (BCA, 30.10/25.145.27). Selim Sabit Bey ayrıca, Yozgat, Amasya, Çorum, Kastamonu, Bolu ve Çankırı vilayetlerine de bir kontrol gezisi düzenlemiş ve bu gezisi esnasında şahit olduğu yanlışları düzeltme ve sayım için bilgilendirme yapma fırsatı bulduğunu ifade etmiştir (BCA, 30.10/25.145.23). Ancak, numaralama işlemleri sırasında her vilayet, gereken ciddiyet ve gayreti göstermemiştir. Özellikle Niğde ve Hakkâri vilayetlerinin yanı sıra Elazığ ve Konya’da da, nüfus sayımına bir ay kaldığı halde numaralama işlemi bitirilememiş ve bu durum türlü endişe ve şikâyetlere sebep olmuştur (BCA, 30.10/25.145.23). Numaralama işleminin ülkenin her tarafında tamamlanması, 9 Ekim 1927 tarihine kadar sürmüştür (BCA, 30.10/24.134.7).

Yapılan tüm bu hazırlıklar neticesinde, sayım süreci boyunca ülkede sokağa çıkma yasağı uygulanacağı için bir gün önceden halka gerekli ihtiyaçlarını temin etmeleri konusunda uyarılar yapılmış ve nüfus sayımı 28 Ekim 1927 günü sabah 08:00’de başlayıp akşam top atışı ile sona ermiştir (Tamer & Bozbeyoğlu, 2004, s. 79). Başarılı bir şekilde icra edilen nüfus sayımı, Cumhuriyet’in ilk yıllarında yönetimin koordinasyon ve organizasyon becerisini, bunun yanında merkezi idarenin gücünü göstermesi bakımından ayrıca önemlidir.

3. 1927 Genel Nüfus Sayımına Göre Konya’nın Demografik Yapısı

Günümüzde 31 ilçeden oluşan Konya’nın, nüfus sayımının yapıldığı dönemde, merkez ilçe ile beraber toplam 14 ilçeden oluştuğu görülmektedir. Akşehir, Beyşehir, Bozkır, Ereğli, Ilgın, Saideli (Kadınhanı), Sultaniye (Karapınar) ve Seydişehir ilçeleri Cumhuriyet öncesinde, Hadim, Çumra ve Cihanbeyli ilçeleri ise 1926’da kurulmuşlardır (T.C. Devlet Salnamesi, 1926-1927, s. 1034). 20.06.1987 tarih ve 3399 numaralı kanun ile Konya merkezi, Karatay, Selçuklu ve Meram ilçelerine dönüştürülmüştür (Resmi Gazete, 20 Haziran 1987, s. 15). Bu yıllarda Konya’nın bir ilçesi durumundaki Karaman, 1989’da il olmuştur (Resmi Gazete, 21 Haziran 1989, s. 1). Nüfus sayımının yapıldığı dönemde Konya’ya bağlı olan Ermenek ilçesi günümüzde Karaman’a bağlıdır.

1927 nüfus sayımı için Konya'da 1.911 adet sayım bölgesi oluşturulmuş ve 1.826 sayım memuru görev almıştır. Köylerde görev alan 1.261 sayım memurunun 490 tanesi mahallinden, 771 tanesi merkezlerden görevlendirilmiştir (TCBİUM, 1929c, s. 78). Bu durum, Konya taşrasında okuma yazma bilen kişi sayısının ne derece az olduğunu göstermektedir.

Nüfus sayımının hazırlık faaliyetleri sonucunda ülke genelinde olduğu gibi Konya'da da bina sayıları tespit edilmiş ve bunlar kayıt altına alınmıştır. Aralarında cami, okul, resmî daire, ikamete mahsus haneler vb. binaların yer aldığı bu veriler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1. 1927 Yılı Konya Vilayeti Bina İstatistiği

Bina türü	İkamete mahsus hane	İkamete mahsus olmadığı halde meskun bulunan hane	Diğer haneler	Mektep	Cami	Resmî daire	Hamam	Diğer binalar	Toplam
Sayısı	111.212	3.240	23.087	819	217	1.550	40	23.701	163.866

Kaynak: (TCBİUM, 1929c, s. 70, 74).

3.1. Miktar ve Cinsiyet Açısından Konya Nüfusu

Konya'nın nüfus miktarına ait ilk muvakkat neticeler, sayımdan yaklaşık iki ay sonra yayımlanmıştır. Merkezî İstatistik Müdüriyet-i Umumiyyesi'nin yayımladığı sonuçlara göre Konya, 239.915 erkek ve 262.313 kadın olmak üzere toplam 502.228 nüfusa sahiptir (TCBMİMU, 1927, s. 13). Konya gazetelerinde de bu sayılara yer verilmiş ve halk, ilk olarak Konya nüfusunu bu sayılar üzerinden öğrenmiştir (Babalık, 22 Kanun-ı Evvel 1927, s. 4; Konya, 28 Kanun-ı Evvel 1927, s. 4). 1928'de yayımlanan başka bir neşriyatta Konya nüfusu 504.125 olarak açıklanmıştır (TCBMİMU, 1928, s. 7, 33). Açıklanan sayılardaki farklılıkların başlıca sebebi, sayım cetvellerinin tasnifi veya sayıların telgrafla bildirilmesi esnasında yapılması muhtemel bazı küçük hatalardır. Bunun için bu neticelere "muvakkat" yani geçici sonuçlar denmiştir (TCBİUM, 1929c, s. 120).

Sayım sonucuna ait mufassal neticeler ise sayımdan iki sene sonra, üç cilt halinde yayımlanmıştır. Mufassal neticelere göre Konya'nın toplam nüfusu 504.384 kişi olarak tespit edilmiştir. Bu sonuca göre Türkiye nüfusunun %3,69'u Konya'da bulunmaktadır. Bu sayıyı 266.034 kişi (%52,75) ile kadınlar ve 238.350 kişi (%47,25) ile erkekler oluşturmaktadır. Yani 27.684 kişilik bir farkla Konya'da kadın nüfusu çoğunluktadır. Bu durum 1927 nüfus sayımı verilerine göre Türkiye Cumhuriyeti ortalamasına yakın bir orandır. Aynı sayımda, Türkiye genelinde 6.563.879 erkek (%48,09) ve 7.084.391 (%51,91) kadın olmak üzere toplam 13.648.270 kişi sayılmıştır (TCBİUM, 1929c, s. 8). Yani Türkiye genelinde olduğu gibi Konya genelinde de kadın nüfusu çoğunluktadır. Bu sonuçlara göre Konya, en kalabalık iller sıralamasında İstanbul (794.444 kişi) ve İzmir'in (526.005 kişi) ardından üçüncü sırada yer almıştır (TCBİUM, 1929a, s. IX-X). 1928 yılına ait muvakkat neticelere göre, Konya'nın toplam nüfusunun %79,97'si nahiye ve köylerde yaşamaktadır (TCBMİMU, 1928, s. 33).

Sayım neticesinde Konya'daki kadın erkek nüfus oranlarına bakıldığında zaman, genel itibarıyla kadın erkek nüfusu arasındaki farkın en az olduğu illerden biri olduğu görülmektedir. Buna göre, kadın erkek nüfus oranlarının birbirine en yakın olduğu ilçe %48,81 erkek ve %51,19 kadın nüfus oranı ile Ereğli olmuştur. Kadın erkek nüfusu arasındaki farkın en fazla olduğu ilçe ise %43,96 erkek ve %56,04 kadın nüfus oranı ile Beyşehir'dir.

Nüfusun 102.906'sı yani %20,40'lık bir dilimi Konya ve ona bağlı nahiye ve köylerde sayılmıştır. Konya'dan sonra en kalabalık ilçe olan Akşehir'de 45.988 kişi sayılmıştır ki bu Konya'nın toplam nüfusunun %9,12'lik bir kısmına tekabül etmektedir. Nüfusu en az olan ilçe ise 16.640 kişi ile toplam nüfusun %3,30'unu barındıran Sultaniye'dir.

Konya günümüzde bile Türkiye'nin en geniş yüzölçümüne sahip ilidir. Bu bakımdan nüfus yoğunluğu seyrek olan illerden biri olmuştur. 1927 nüfus sayımında Konya genelinde km²'ye ortalama 10.3 kişi düşmektedir. Konya'nın en kalabalık ilçesi konumunda olan Akşehir, km²'ye 20.3 kişi ile Konya'nın en yoğun nüfuslu ilçesidir. Bu duruma, Akşehir'in yüzölçümü miktarına göre nüfusunun kalabalık oluşu etki etmektedir. Nüfusu en seyrek olan ilçe ise km²'ye 3.4 kişi ile Cihanbeyli'dir. Bu durumun oluşmasında

Cihanbeyli'nin, yüzölçümüne göre nüfusunun az olması etkili olmuştur. Aynı sayımda Türkiye ortalaması km²'ye 18 kişi olduğundan Konya Türkiye ortalamasının altında kalmıştır.

Tablo 2. Miktar ve Cinsiyet Açısından Konya Nüfusu

İlçeler	Cinsiyet (C) (Nahiye ve köyler dahil)			Toplam Nüfusta Yüzdesi	Yüzölçümü (km ²)	Nüfus Yoğunluğu (km ²)
	Erkek (E)	Kadın (K)	Toplam (T)			
Konya	50.227 (%48,80)	52.679 (%51,20)	102.906 (%100)	(%20,40)	7,955	12.9
Akşehir	21.707 (%47,20)	24.281 (%52,80)	45.988 (%100)	(%9,12)	2,260	20.3
Beyşehir	17.210 (%43,96)	21.931 (%56,04)	39.141 (%100)	(%7,76)	2,350	16.6
Bozkır	16.317 (%46,03)	19.127 (%53,97)	35.444 (%100)	(%7,03)	2,530	14.0
Cihanbeyli	10.033 (%48,76)	10.542 (%51,24)	20.575 (%100)	(%4,07)	6,050	3.4
Çumra	18.010 (%48,58)	19.047 (%51,42)	37.066 (%100)	(%7,34)	2,675	13.8
Ereğli	16.400 (%48,81)	17.197 (%51,19)	33.597 (%100)	(%6,67)	4,700	7.1
Ermenek	12.828 (%44,58)	15.942 (%55,42)	28.770 (%100)	(%5,71)	2,245	12.8
Hadim	9.860 (%45,26)	11.924 (%54,74)	21.784 (%100)	(%4,32)	1,840	11.8
İlgın	15.145 (%46,35)	17.530 (%53,65)	32.675 (%100)	(%6,47)	2,190	14.9
Karaman	17.621 (%47,28)	19.644 (%52,72)	37.265 (%100)	(%7,38)	3,815	9.8
Saideli	11.003 (%48,58)	11.642 (%51,42)	22.645 (%100)	(%4,49)	4,150	5.4
Seydişehir	14.048 (%47,00)	15.842 (%53,00)	29.888 (%100)	(%5,94)	1,695	17.6
Sultaniye	7.934 (%47,68)	8.706 (%52,32)	16.640 (%100)	(%3,30)	4,535	3.7
Toplam	238.350 (%47,25)	266.034 (%52,75)	504.384 (%100)	(%100)	48,990	10.3

Kaynak: (TCBİUM, 1929a, s. XII).

3.2. Yaş Grupları İtibariyle Konya Nüfusu

1927 nüfus sayımında yaş tespiti için kişilere doğdukları tarih veya yaşları sorulmuştur. Ancak, 1935 nüfus sayımında bu durumun değiştiği görülmektedir. 1935 nüfus sayımında kişilere doğdukları tarih yerine doğrudan yaşları sorulmuştur. Çünkü kişiler, kendi doğum tarihlerini Hicrî, Rumî, Miladî vb. farklı türdeki takvimlere göre bilmekteydiler. Üstelik, nüfus tezkerelerinde yer alan doğum tarihlerinin de bu takvimlerden hangisine ait olduğu kesin bir şekilde bilinmiyordu. Bundan dolayı yaş tespitinde doğum tarihini esas alarak yapılacak yaş hesaplamalarının yanlış bilgiler verme riski göz önüne alınarak kişilere doğrudan yaşları sorulmuştur (Aybar, 1937a, s. 8). 1927 nüfus sayımında yaş tespiti için kullanılan “*Doğduğu tarih veya yaşı*” ibaresinin, 1935 nüfus sayımında “*Kaç yaşındadır?*” şeklinde değiştirilmesi ise o dönemde, doğum tarihlerinin yaş tespitinde sağlıklı bilgiler veremediğinin bir göstergesidir.

Cumhuriyet'in ilk yılları ile Osmanlı Devleti'nin son yıllarında yaşanan savaşlarda yetişkin erkek nüfusta ciddi bir azalma meydana gelmiştir. Buna rağmen 1927 nüfus sayımı sonuçlarına göre ülkedeki genç nüfusun büyük çoğunluğu teşkil ettiği görülmektedir. Bu durum Konya için de geçerlidir. Konya nüfusunun yaş grupları incelendiği zaman genç ve dinamik bir nüfusa sahip olduğu görülmektedir.

Konya'nın toplam nüfusunun %35,22 gibi önemli bir kısmı 20-45 yaş grubunda yer almaktadır. Konya nüfusunun %85,46'lık büyük çoğunluğu ise 45 yaş altıdır. Bu durum, ekonomik kalkınma için dinamik insan gücüne ihtiyaç duyan Türkiye için büyük bir avantajdır.

Konya nüfusunun yaş grupları incelendiği zaman dikkat çeken bir başka husus ise yaş grupları ilerledikçe erkek nüfus oranının azalıp kadın nüfus oranının artmasıdır. Yani küçük yaşlarda erkek nüfus oranı çoğunlukta iken ileriki yaşlarda kadın nüfus oranı bu üstünlüğü ele geçirmektedir. En küçük yaş grubu olan 0-1 yaş grubunda %55,5'lik bir oranla erkek nüfusu çoğunlukta iken en büyük yaş grubu olan 71+ yaş grubunda erkek nüfus oranının %36,1'e düştüğü görülmektedir. Bu verilerden hareketle ülkemizde kadın ömrünün erkek ömründen daha uzun olduğunu söylemek mümkündür. Bu duruma, erkek nüfusun ağır işlerde çalışmalarından kaynaklı olarak yıpranma durumlarının etki ettiği söylenebilir.

Konya'nın toplam nüfusunun %45,24'ü 20-60 yaş arası grupta yer almaktadır. Bu haliyle Türkiye ortalaması olan %46,52'lik oranın altında kalsa da bu orana yakın olduğu görülmektedir. 20-60 yaş arası grubun en fazla olduğu il %56,34'lük oranla İstanbul olurken en az olduğu il ise %36,52'lik oranla İçel olmuştur (TCBİUM, 1929c, s. 42-46).

Aybar, nüfus sayımları sırasında kişilerin yaş beyanlarındaki hata ve gerçek dışı beyanlara dikkat çekmiştir. Kişilerin, askerlik mükellefiyeti, cehalet, yuvarlak rakamlar söyleme meyli, lakaytlık ve yaşını

olduğundan küçük gösterme amacıyla farklı ve hatalı yaş beyanlarında bulunabileceklerini söylemiştir (Aybar, 1937b, s. 51-53). Bu münasebetle, nüfus sayımı sonucunda tespit edilen yaş gruplarında birtakım hataların mevcut olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Tablo 3. Yaş Grupları İtibariyle Konya Nüfusu

Yaş grupları	0-1	1-2	3-6	7-12	13-19	20-45	46-60	61-70	71+	Meçhul
C	E	13.788	21.105	25.759	27.873	44.511	74.367	21.098	7.195	2.411
	K	11.048	17.954	24.575	24.637	42.039	103.254	29.440	8.387	4.253
Toplam		24.836	39.059	50.334	52.510	86.550	177.621	50.538	15.582	6.674

Kaynak: (TCBİUM, 1929a, s. XXVIII).

3.3. Medenî Hal İtibariyle Konya Nüfusu

1927 nüfus sayımında kişilerin medenî halleri, bekâr, evli, dul, boşanmış ve medenî hali tespit edilemeyenler şeklinde sınıflandırılmıştır. Konya'nın toplam nüfusunun %49,68'lik bir kısmını bekâr kişiler oluşturmaktadır. Toplam nüfusun %33,07'sinin 12 yaş altı grubunda olduğu göz önüne alınırsa, bekâr nüfus oranının yüksek oluşuna etki eden faktörlerin başında, henüz evlilik çağına gelmemiş kişilerin, genel nüfusa oranla büyük bir paya sahip olması gösterilebilir. Bekâr kişilerin Türkiye genelindeki ortalaması %48,58 olduğundan, Konya, bekâr nüfusta Türkiye ortalamasının üzerinde kalmıştır (TCBİUM, 1929c, s. 46).

Bu sonuçlarda dikkati çeken bir başka nokta ise dul kişiler arasında kadınların %94,06 gibi büyük bir oranla çoğunlukta olmalarıdır. Bu durumun başlıca sebebi olarak, evli erkek nüfusun, yakın geçmişte yaşanan savaşlarda kayıp verilmesi gösterilebilir. Benzer bir durum boşanma oranlarında da görülmektedir. Aynı nüfus sayımında Konya'daki kişilerin medenî halleri incelendiği zaman boşanmış kişiler arasında kadınların %85,63'lük bir paya sahip oldukları görülmektedir.

Nüfusun medenî hal kısmında üzerinde durulması gereken önemli noktalardan biri de hem sayım memurlarının hem de halkın, bekâr, evli, dul, boşanmış ayrımını tam olarak ayırt edememeleridir. Sayım memurlarına hitaben yayımlanan “*Tabir Memurlarına Mahsus Mufassal Talimatname*”de bu husus ayrıntılı bir şekilde izah edilmiştir. “*Karısını boşanmış olan ve halen evli bulunmayan erkeğe “boşanmış” derler. Kocasından boşanmış ve bir daha kocaya gitmemiş olan kadına “boşanmış” derler. Halk ekseriya bu farkları düşünmezler. Onun için karısı ölmüş bir adama sorulunca derhal bekârım der, halbuki sıfatı duldur. Onun için bu sütünu doldururken suali eyice izah etmek ve tekrar tekrar sormak lazımdır*” (TCBİUM, 1929c, s. 113).

Jacquart, Ankara deneme sayımına dair yapılan incelemelerin sonuçlarını ihtiva eden raporunda bu duruma şahit olduğunu, bazı memurların “bekâr” kelimesini yanlış anlayarak “dul ve boşanmış” kimseleri de bu sınıfa dahil ettiklerini bildirmiştir (BCA, 30.10/25.145.6).

1927-1950 yılları arasında yapılan nüfus sayımlarında, kişilerin medenî halini öğrenmek için “*Medenî haliniz nedir?*” sorusu sorulmuştur. Ancak, bu tarz bir soruyu dulların, özellikle de dul erkeklerin hatalı bir şekilde cevaplandıkları anlaşıldığından, 1955 ve sonrasındaki nüfus sayımlarında bu soru daha ayrıntılı ve açık bir hale getirilmiştir (Yüceuluğ, 1966, s. 50). Bu açıdan bakıldığında, Konya'daki dul ve boşanmış erkek sayılarının dikkat çekici şekilde az sayıda olduğu göze çarpmaktadır.

Tablo 4. Medenî Hal İtibariyle Konya Nüfusu

Medenî hal	Bekar	Evli	Dul	Boşanmış	Bilinmeyen
Cinsiyet	Erkek	136.283 (%54,38)	99.184 (%47,33)	2.462 (%5,94)	395 (%14,37)
	Kadın	114.317 (%45,62)	110.363 (%52,67)	38.948 (%94,06)	2.352 (%85,63)
Toplam		250.600 (%49,68)	209.547 (%41,54)	41.410 (%8,21)	2.747 (%0,55)

Kaynak: (TCBİUM, 1929a, s. XXVIII).

3.4. Meslek Grupları İtibariyle Konya Nüfusu

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e intikal eden en büyük problemlerden bir tanesi, ülkede yeterli düzeyde sanayi altyapısının oluşturulamayıp, ekonominin ağırlıklı olarak tarım ve hayvancılığa bağlı oluşuydu. 1927 nüfus sayımında bu durumu açıkça görmek mümkündür. Buna göre Konya'da nüfusun %64,66'lık bir kesiminin herhangi bir mesleği yok veya bilinmiyor. Mesleği tespit edilen %35,34'lük kesimin ise %86,29 gibi büyük bir çoğunluğu geçimini ziraatla sağlamaktaydı. Herhangi bir mesleği olmayan kişilerin sayısı,

toplam nüfusun yarısından fazladır. Başka bir ifade ile toplumun yarısından fazlasının belirli mesleği veya işi bulunmamaktadır. Böyle bir tablonun ortaya çıkmasındaki başlıca etkenler, sanayileşmedeki yetersizlik ve eğitim seviyesidir. Okuma oranının erkeklerde %11,54, kadınlarda ise %1,65 olduğu Konya'da, insanların ziraat ve hayvancılıktan başka yönelebilecekleri meslek grubu oldukça sınırlıdır. Halkı ziraat ve hayvancılığa yönlendiren önemli bir başka etken ise Konya sınırlarında bulunan alüvyal, kolüvyal, regosel, sierozem, kahverengi ve kestane rengi vb. toprak türlerinin tahıl tarımına uygun olmalarıdır (Tapur, 2010, s. 117). Konya'nın meslek yapısı Türkiye geneli ile benzerlik göstermektedir. Buna göre Türkiye nüfusunun %60,73'ü "*mesleksiz veya mesleği meçhul*" sınıfında yer almaktadır. Belirli bir mesleğe sahip 5.351.215 kişinin 4.368.061'i (%81,62) ise zirai faaliyetlerle geçimini sağlamaktadır (TCBİUM, 1929a, s. XLVI).

Burada üzerinde durulması gereken bir başka nokta ise halkın büyük bir çoğunluğunun geçim kaynağı olan hayvancılık ile ilgili herhangi bir bilginin olmayışı ve "hayvancılık" adı altında bir meslek grubunun olmayışıdır. Bu durumun muhtemel iki sebebi olabilir. Bunlardan ilki, hayvancılıkla iştigal eden nüfusun genellikle göçebe veya yarı-göçebe olup tespit edilmelerinin zor oluşu ve bundan dolayı "*mesleksiz veya mesleği meçhul*" sınıfına dâhil edilmeleri. İkincisi ise hayvancılığın genellikle bir aile için tek geçim kaynağı olmayıp, herhangi bir işle meşgul olan kimselerin -ki bunlar genellikle ziraatla iştigal eden kimselerdir- ek bir gelir kaynağı olması için yaptıkları bir iş olduğundan dolayı, tek başına bir meslek grubu olarak değerlendirmeye alınmayışıdır. Bunun yanında Yüceuluğ, okuma-yazma oranının çok az olduğu taşrada, mahallinden görevlendirilen niteliksiz sayım memurlarının, nüfusun meslek bilgileri konusunda tatmin edici cevaplar alamadıklarını belirtmiştir (Yüceuluğ, 1966, s. 20).

Tablo 5. Meslek Grupları İtibariyle Konya Nüfusu

Meslekler	Cinsiyet		Toplam
	Erkek	Kadın	
Ziraat	105.701 (%68,70)	48.139 (%31,30)	153.840 (%86,29)
Sanayi	8.944 (%88,27)	1.188 (%11,73)	10.132 (%6,68)
Ticaret	6.069 (%96,79)	201 (%3,21)	6.270 (%3,51)
Serbest	1.546 (%89,88)	174 (%10,12)	1.720 (%0,96)
Memur	1.564 (%99,11)	23 (%0,89)	1.587 (%0,89)
Hakim	217 (%99,54)	1 (0,46)	218 (%0,12)
Ordu	1.550 (%100)	0 (%0)	1.550 (%0,86)
PTT	578 (%99,48)	3 (%0,52)	581 (%0,32)
Muhtelif	1.939 (%81,84)	430 (%18,16)	2.369 (%1,32)
Meslekler toplamı	128.108 (%71,86)	50.159 (28,14)	178.267 (%35,34)
Mesleksiz/meçhul	110.242 (%63,80)	215.875 (%66,20)	326.117 (%64,66)

Kaynak: (TCBİUM, 1929a, s. XLII).

3.5. Okuma Bilen Kişi Sayısı İtibariyle Konya Nüfusu

1927 nüfus sayımı sonuçları arasında, üzerinde en fazla durulması gereken konulardan biri okuma bilen nüfus miktarıdır. Sayım esasında, matbu bir yazıyı okuyabilen kişiler okuma bilen sınıfa dahil edilmişlerdir (TCBİUM, 1929c, s. 114). Bunun için vatandaşlara "*Matbu bir yazıyı okuyabilir misiniz?*" sorusu yöneltilmiştir (BCA, 30.10/25.145.12).

Sayım sonuçlarına göre, ülkedeki okuma bilen oranının vahim derecede düşük oluşu, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e intikal eden en önemli meselelerden biri olarak eğitim meselesini ön plana çıkarmaktadır. Ülkedeki okuma bilen nüfusun azlığı, nüfus sayımının icrasında da çeşitli zorluklara sebep olmuş ve hâkimler hariç, okuma yazma bilen herkes, 893 numaralı kanunun dördüncü maddesi gereğince sayım memurluğu vazifesini kabul ve ifaya mecbur tutulmuştur.

Eğitim meselesi, Mustafa Kemal'in çözümüne öncelik verdiği meseleler arasında yer almaktadır ve bunun çözümü için işe öncelikle harf inkılabı ile başlamıştır. Bunun sebebi, Mustafa Kemal'in, Latin kökenli Türk harflerini, Türk diline daha uygun bulmasıdır (ATAM, 1997, s. 377). Ülkedeki okur yazar oranının ancak yüzde on oluşundan utanılması gerektiğini ifade eden Mustafa Kemal, bu sorunun çözümünü "*vatanperverlik ve milliyetperverlik vazifesi*" olarak görmektedir (ATAM, 1997, s. 274).

Nüfus sayımı verilerine bakıldığında Konya'daki okuma bilen oranının yüzde onun bile altında olduğu görülmektedir. Buna göre Konya'da genel itibariyle okuma bilen oranı %6,32'dir. Bu oranla Konya

Türkiye ortalaması olan %8,16'nın altında kalmıştır. Konya'da erkeklerde okuma bilen oranı %11,54 iken bu oran kadınlarda %1,65'tir. Türkiye genelinde ise bu oranlar erkeklerde %12,99 kadınlarda ise %3,67'dir. Türkiye genelinde okuma bilen kişi oranı en düşük il %1,30 ile Van olurken bu oranın en yüksek olduğu il %39,43 ile İstanbul'dur (TCBİUM, 1929c, s. 43-46).

Konya'da okuma bilen oranı en yüksek olan bölgeler %12,18 ile Konya merkez ve %8,94 ile Akşehir'dir. Bu oranın en düşük olduğu yerler ise %1,18 ile Cihanbeyli ve %2,39 ile Ermenek olmuştur. Okuma bilenler arasında erkekler %86,22'lik bir paya sahiptir. Ayrıca, okuma bilen kadınların %61,81'inin Konya merkezinde olduğu göz önüne alınınca, ilçe ve köylerdeki okuma bilen kadın oranının neredeyse hiç düzeyine düştüğü görülmektedir (TCBİUM, 1929b, s. 5-6). Öyle ki Cihanbeyli'de yaşayan 10.542 kadından yalnızca 15 tanesi okuma biliyordu.

1927 nüfus sayımında, kişilere, yalnızca okuma bilip bilmedikleri sorulmuştur. Bunu, sayım cetvelinde yer alan “*Okumak biliyor mu?*” sorusundan da açıkça anlamak mümkündür (TCBİUM, 1929c, s. 85). Bu bakımdan, nüfus sayımı sonuçlarına bakarak, ülkedeki yazma bilen nüfus hakkında kesin bir sonuç çıkarmak oldukça zordur.

1 Kasım 1928 tarihli harf inkılabının Konya'daki eğitim seviyesine etkisini anlayabilmek için 1935 Genel Nüfus Sayımına bakmakta fayda vardır. 1935 nüfus sayımı verilerine bakıldığında Konya'daki okur yazar oranının %14,11'e yükseldiği görülmektedir (TCBİGD, 1937, s. 119). Bu oran 1927'de %6,32 idi. Harf inkılabının üzerinden on yıl bile geçmemişken okur-yazar oranında yüzde yüzden fazla bir artış olduğu görülmektedir¹. Ancak bu artışı sadece alfabe değişikliği ile açıklamak doğru olmayacaktır. Harf inkılabından sonra bütün yurttaki olduğu gibi Konya'da da büyük bir eğitim seferberliği başlatılmıştır. Bu seferberlik kapsamında, harf inkılabı sonrasında Konya'da yeni okullar, dershaneler ve Millet Mektepleri açılmış, bu kuruluşlar aracılığıyla halka okuma yazma öğretilmiştir. Okul ve öğretmen imkânı olmayan köylerde, köylülere yeni harfleri öğretebilmek için “Seyyar Talim Heyetleri” kurulmuştur (Kaya & Çakır, 2016, s. 1625). 1 Ocak 1929 tarihinde kurulan Millet Mekteplerinde, Konya genelinde 100.343 kişi eğitim görmüştür (Kaya & Çakır, 2016, s. 1633). Bu, artan okul ve öğretmen sayısı ile beraber, harf inkılabının okur-yazar oranını arttırmada ne derece başarılı olduğunun bir göstergesidir.

Tablo 6. Okuma Bilen Kişi Sayısı İtibariyle Konya Nüfusu

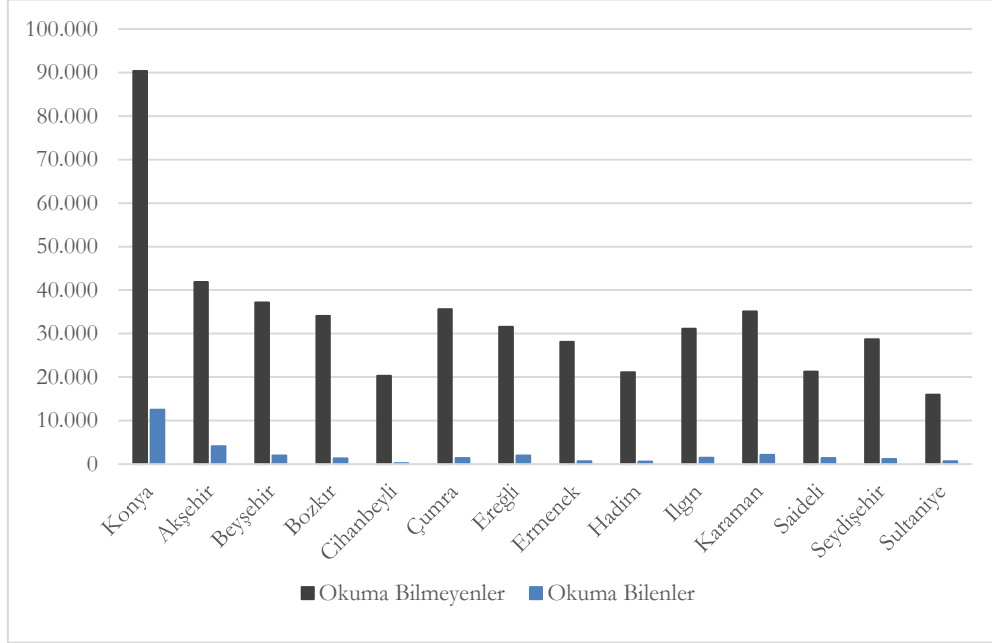
İlçeler	C	Cinsiyet İtibariyle		Toplam	
		Okuma Bilenler	Okuma Bilmeyenler	Okuma Bilenler	Okuma Bilmeyenler
Konya	E	9.825 (%19,56)	40.402 (%80,44)	12.543 (%12,18)	90.363 (%87,82)
	K	2.718 (%5,15)	49.961 (%94,85)		
Akşehir	E	3.569 (%16,44)	18.138 (%83,56)	4.114 (%8,94)	41.874 (%91,06)
	K	545 (%2,24)	23.736 (%97,76)		
Beyşehir	E	1.819 (%10,56)	15.391 (%89,44)	1.982 (%5,06)	37.159 (%94,94)
	K	163 (%0,74)	21.768 (%99,26)		
Bozkır	E	1.253 (%7,67)	15.064 (%92,33)	1.331 (%3,75)	34.113 (%96,25)
	K	78 (%0,40)	19.049 (%99,60)		
Cihanbeyli	E	229 (%2,28)	9.804 (%97,72)	244 (%1,18)	20.331 (%98,82)
	K	15 (%0,14)	10.527 (%99,86)		
Çumra	E	1.371 (%7,61)	16.648 (%92,39)	1.444 (%3,89)	35.622 (%96,11)
	K	73 (%0,38)	18.974 (%99,62)		
Ereğli	E	1.772 (%10,80)	14.628 (%89,20)	2.011 (%5,98)	31.586 (%94,02)
	K	239 (%1,38)	16.958 (%98,62)		
Ermenek	E	633 (%4,93)	12.19 (%95,07)	688 (%2,39)	28.102 (%97,61)
	K	35 (%0,21)	15.907 (%99,79)		
Hadim	E	610 (%6,18)	9.250 (%93,82)	649 (%2,97)	21.135 (%97,03)
	K	39 (%0,32)	11.885 (%99,68)		
Ilgın	E	1.430 (%9,44)	13.715 (%90,56)	1.513 (%4,63)	31.162 (%95,37)
	K	83 (%0,47)	17.447 (%99,53)		
Karaman	E	1.965 (%11,15)	15.656 (%88,85)	2.189 (%5,87)	35.076 (%94,13)
	K	224 (%1,14)	19.420 (%98,86)		
Saideli	E	1.306 (%11,86)	9.697 (%88,14)	1.393 (%5,15)	21.252 (%93,85)

¹ 1935-2000 yılları arasında Türkiye ve Konya'daki okuma-yazma bilen kadın-erkek nüfusu için bkz.: (Nizamlioğlu, 2005, s. 31).

	K	87 (%0,74)	11.555 (%99,26)		
Seydişehir	E	1.096 (%7,80)	12.950 (%92,20)	1.171 (%3,91)	28.717 (%96,09)
	K	75 (%0,47)	15.767 (%99,53)		
Sultaniye	E	637 (%8,02)	7.297 (%91,98)	660 (%3,96)	15.980 (%96,04)
	K	23 (%0,26)	8.683 (%99,74)		
Toplam	E	27.515 (%11,54)	210.835 (%88,46)	31.912 (%6,32)	472.472 (%93,68)
	K	4.397 (%1,65)	261.637 (%98,35)		

Kaynak: (TCBİUM, 1929b, s. 5-6).

Grafik 1. Okuma Bilen Kişi Sayısı İtibariyle Konya Nüfusu

Kaynak: (TCBİUM, 1929b, s. 5-6).

3.6. Dinî Mensubiyet İtibariyle Konya Nüfusu

Balkanlardan Yemen'e, Kırım'dan Mısır'a kadar uzanan çok geniş topraklarda hâkimiyet sürmüş olan Osmanlı Devleti'nin bünyesinde çeşitli dinlere mensup insanlar yaşamıştır. Dinî farklılıkların böylesine çok olduğu Osmanlı Devleti'nde halk, Müslüman, Katolik, Protestan, Ortodoks, Ermeni, Musevi vb. dinî farklılıklara göre sınıflandırılmaktaydı. Aynı uygulama Cumhuriyet'in ilk nüfus sayımlarında da devam etmiştir (Dinç, 2007, s. 82).

Sayım sonuçlarına göre Konya'da Müslümanlar 503.520 kişi ile %99,83'lük bir orana sahiptirler (TCBİUM, 1929a, s. LVI). Bu oran bize göstermektedir ki Konya'da gayrimüslim nüfus yok denecek kadar azdır (%0,17). Bu durum, Türkiye Cumhuriyeti'nde demografik yapıya etki eden en önemli olaylardan biri olan Türk-Rum nüfus mübadelesi öncesinde de benzer şekilde olup, Rumların Konya'dan ayrılışları sosyo-ekonomik hayatta önemli bir etki meydana getirmemiştir (Tekinsoy, 2007, s. 78). Benzer bir husus Konya'daki Ermeniler için de geçerlidir. 11 Nisan 1888 tarihli bir belgede, Konya'daki Ermeni nüfusu 5.738 kişi olarak kayıtlıdır (BOA, Y.PRK.UM. 11.99). Bu sayı toplam Konya nüfusunun %1,64'üne tekabül etmektedir. Konya'daki Ermeni nüfusu, meydana gelen göçlerden sonra, Cumhuriyet'in ilk yıllarında 964'e inmiş ve Konya nüfusu içerisindeki oranı %0,19'a düşmüştür (BCA, 272.0.0.65/6.3.5).

1927 nüfus sayımı sonuçlarına göre Konya'daki Müslüman nüfus oranı (%99,83), Türkiye ortalaması olan %97,36'nın üzerindedir. Müslüman nüfus oranının en az olduğu il açık ara farkla İstanbul (%68,86) olurken en fazla olduğu il ise Bayazıt (%100) olmuştur (TCBİUM, 1929c, s. 61-62).

Tablo 7. Dinî Mensubiyet İtibariyle Konya Nüfusu

Dinler	Cinsiyet		Toplam
	Erkek	Kadın	
İslam	237.928 (%47,25)	265.592 (%52,75)	503.520 (%99,83)
Katolik	92 (%59,74)	62 (%40,26)	154
Protestan	15 (%39,47)	23 (%60,53)	38
Ortodoks	48 (%51,61)	45 (%48,39)	93
Ermeni	216 (%44,62)	268 (%55,38)	484
Hristiyan	39 (61,90)	24 (%38,10)	63
Musevi	8 (%47,05)	9 (%52,95)	17
Diğer Dinler	4 (%33,33)	8 (%66,67)	12
Dinsiz/Dini Meçhul	0 (%0)	3 (%100)	3

Kaynak: (TCBİUM, 1929a, s. LVI).

3.7. Maluliyet (Bedensel Engel) Durumları İtibariyle Konya Nüfusu

1927 nüfus sayımında halka yöneltilen sorulardan biri de herhangi bir bedensel engelinin olup olmadığıdır. Bu bilgiler zemininde halkın sağlık durumu hakkında önemli verilere ulaşılmıştır. Ortaya çıkan sonuçlara göre Konya'da, herhangi bir bedensel engeli bulunmayan sağlam kişilerin oranı %98,37'dir (TCBİUM, 1929a, s. LVI). Türkiye genelinde ise bu oran %98,44'tür (TCBİUM, 1929a, s. LX). Hem Türkiye geneli hem de Konya'daki engelsizlerin oranı, yakın geçmişte yaşanan savaşlar ve sağlık hizmetlerindeki yetersizlikler göz önüne alındığı takdirde gayet yüksek sayılabilecek bir orandır. Öyle ki, Konya bölgesi de bu savaşlardan çok ciddi şekilde etkilenmiş ve büyük kayıplar vermiştir. Halide Edib Adıvar'ın, anılarında Akşehir hakkında söylediği “*O şehri daima insan eti kokusu gelen bir fırın gibi hatırlarım*” (Adıvar, 2013, s. 298) sözleri, savaşın bölgedeki tesirini anlamak bakımından son derece çarpıcıdır.

Sayım esnasında, sayım cetvellerine kaydedilen bu ve benzeri hususlar, nüfus memurlarının ancak müşahade ederek tespit edebilecekleri hususlardır. Sayım memurlarının tespit edemeyecekleri iç hastalıkları, ne kadar vahim ve tehlikeli olurlarsa olsunlar dikkate alınmamış ve sayım cetvellerine kaydedilmemişlerdir (Yüceuluğ, 1966, s. 49). Bu ise halkın genel sağlık durumu hakkında kesin bir hükme varmayı güçleştirmektedir. Halbuki bu dönemde Konya'da münferit vaka şeklinde tifo, kızıl ve kızamık gibi hastalıklar görülebilmektedir (T.C. Devlet Salnamesi, 1927-1928, s. 1110). Ayrıca, yalnızca nüfus sayımı verilerine bakarak, bu dönemde Konya'da sıtma ile yapılan mücadelelerden (BCA, 30.10/177.220.3; T.C. Devlet Salnamesi, 1927-1928, s. 277; Konya, 7 Kanun-ı Evvel 1927, s. 1) veya halkın göz sağlığını tehdit eden trahom hastalığından (Özer, 2014, s. 151) haberdar olmak mümkün değildir.

Sayım neticesinde ortaya çıkan engel çeşitleri arasında topallık ve körlük en fazla paya sahiptir. Bunu, geçmişte yaşanan savaşların bir yansıması olarak değerlendirmek mümkündür.

Tablo 8. Bedensel Engel Durumları İtibariyle Konya Nüfusu

Engel çeşidi		Engelsiz	Kör	Sağır/Dilsiz	Topal	Çolak	Kambur	Diğer
Cinsiyet	Erkek	232.661 (%46,89)	769	496	1.408	824	117	2.075
	Kadın	263.491 (%53,11)	604	290	666	131	47	805
Toplam		496.152 (%98,37)	1.373	786	2.074	955	164	2.880

Kaynak: (TCBİUM, 1929a, s. LVI).

3.8. Anadil İtibariyle Konya Nüfusu

1927 nüfus sayımında halka anadilleri de sorulmuştur. Anadilden kasıt, kişilerin aile içinde konuştukları dildir (TCBİUM, 1929c, s. 84). Bir nüfus sayımında halkın anadilinin öğrenilmesi, nüfusun etnik dağılımı hakkında tahminî bir fikir verebilmektedir (Yüceuluğ, 1966, s. 45). Nüfus sayımındaki soru cetvelinde on dört farklı dil ve bir de “*sair ve meçhul lisanlar*” seçeneği vardır. Konya'da bu on dört farklı dil arasında anadilini İngilizce olarak bildiren hiç kimse yoktur. Türkçe %94,80'lik oranla en fazla konuşulan dildir. Anadiller arasında Türkçeden sonra ikinci sırada %4,24'lük oranla Kürtçe gelmektedir. Kürtçenin en çok konuşulduğu bölge Cihanbeyli ilçesidir. Kürtçeyi anadili olarak ifade eden 21.396 kişinin 16.558'i (%77,38) Cihanbeyli ilçesindendir (TCBİUM, 1929c, s. 51). Türkiye genelinde de bu oranlar benzer şekilde olup Türkçe %86,42'lik oranla en çok konuşulan dil olurken bunu %8,69'luk oranla Kürtçe takip etmektedir (TCBİUM, 1929c, s. 62). Konya'da Türkçe ve Kürtçeden sonra en fazla sayıya sahip olan diller, eski

Osmanlı toprağı olan bölgelerden Konya'ya göç eden insanların konuştuğı Çerkezce, Tatarca ve Arnavutça gibi dillerdir.

Tablo 9. Anadil İtibariyle Konya Nüfusu

Anadil	Cinsiyet		Toplam
	Erkek	Kadın	
Türkçe	225.213 (%47,09)	252.976 (%52,91)	478.189 (%94,80)
Kürtçe	10.722 (%50,11)	10.674 (%49,89)	21.396 (%4,24)
Çerkezce	853	916	1.769
Tatarca	605	622	1.227
Arnavutça	364	373	737
Arapça	85	34	119
Diğer	508	439	947

Kaynak: (TCBİUM, 1929a, s. LXX).

3.9. Doğum Yerleri ve Tâbiyet İtibariyle Konya Nüfusu

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde kaybedilen savaşlar sonucunda büyük toprak kayıpları yaşanmıştır. Balkanlar, Kafkaslar, Akdeniz adaları ve Kırım'dan çok sayıda Müslüman/Türk'ün Anadolu'ya göç etmesi, Anadolu'nun demografik yapısını önemli ölçüde etkilemiştir. Kemal Karpat, 1856-1990 yılları arasında Türkiye'ye dokuz milyon insanın göç ettiğini belirtmiştir. Buna karşılık Anadolu'dan Yunanistan ve Rusya'ya göç eden nüfusun ise iki milyon civarında olduğunu söylemiştir (Karpat, 2003, s. 16).

Bu durumu 1927 nüfus sayımında açıkça görmek mümkündür. Buna göre Türkiye genelinde 181.864 kişi Rusya, 101.163 kişi Bulgaristan, 75.435 kişi Yunanistan, 23.750 kişi Sırbistan ve 19.331 kişi Romanya doğumlu olarak kayıtlara geçmiştir (TCBİUM, 1929a, s. CII). Toplamı 401.543 olan bu kişiler, Türkiye nüfusunun %2,94'ünü oluşturmaktadır. Bu ise azımsanamayacak bir orandır.

Aynı durum Konya için de benzerlik göstermektedir. Eski Osmanlı toprağı olan bu bölgelerden Anadolu'ya göç eden muhacirlerin en önemli iskân noktalarından biri Konya'dır (İpek, 1999, s. 168, 203-204; McCarthy, 2014, s. 181; Yılmaz, 1996, s. 75-270). Hatta öyle ki, Mahmut Şevket Paşa'nın, Konya Ovası'nın sulama imkânlarını geliştirerek Rumeli'den gelen muhacirlerin bir bölümünü bu bölgeye yerleştirme gibi bir düşüncesi de vardı (Mahmut Şevket Paşa'nın Günlüğü, 1988, s. 51). Bölgeye yerleştirilen göçmenlerden tarafından kurulan ve günümüzde Meram'da bulunan "Muhacir Pazarı" da bu noktada zikredilmeye değerdir. Sayım sonuçlarına göre Konya nüfusunun %98,46'sı Türkiye doğumludur. Türkiye'den sonra 2.359 kişi ile Rusya, 1.653 kişi ile Yunanistan, 1.500 kişi ile Bulgaristan, 965 kişi ile Romanya ve 647 kişi ile Sırbistan gelmektedir (TCBİUM, 1929a, s. XCVIII).

Konya nüfusunun tâbiyet oranlarına bakıldığında zaman Türkiye'ye tâbi insanların %99,95'lik bir orana sahip olduğu görülmektedir. Yalnızca 217 kişi başka ülkelerin vatandaşı olarak kaydedilmiştir (TCBİUM, 1929a, s. LXXXIV). Nüfus sayımında uygulanan *De Facto* yönteminde, sayım günü yerli ve yabancı herkes sayıma tabi tutulduğu için, herhangi bir maksatla o gün Konya sınırları içerisinde bulunan bu 217 kişinin, sayım cetvellerine kaydedilmiş olduklarını görmekteyiz.

Tablo 10. Doğum Yerleri ve Tâbiyet İtibariyle Konya Nüfusu

Ülkeler	Doğum Yerleri İtibariyle Konya Nüfusu				Tâbiyetleri İtibariyle Konya Nüfusu			
	Erkek	Kadın	Toplam		Erkek	Kadın	Toplam	
Türkiye	234.608 (%47,23)	262.044 (%52,77)	496.652 (98,46)		238.184 (%47,24)	265.983 (%52,76)	504.167 (%99,95)	
Rusya	1.099	1.260	2.359	(%,1,54)	4	0	4	(%,0,05)
Yunanistan	833	820	1.653		1	0	1	
Bulgaristan	705	795	1.500		26	0	26	
Romanya	464	501	965		1	1	2	
Sırbistan	416	231	647		10	2	12	
Diğer	225	383	608		124	48	172	

Kaynak: (TCBİUM, 1929a, s. XCVIII, LXXXIV).

4. 1927 Nüfus Sayımının İcrasını Zorlaştıran Faktörler: Sayım Sonuçlarına Eleştirel Bir Bakış

1927 nüfus sayımının icrası esnasında, halkın zihniyet ve hayat tarzı, sayım teşkilatının donanım eksikliği, ulaşım ve haberleşme imkânlarının yetersizliği, zorlu arazi ve iklim şartları gibi sebepler, sayım sonucunda birtakım hatalı sonuçların elde edilmesine yol açmıştır. Sayım esnasında yaşanan en büyük problem, yapılan tüm bilgilendirme faaliyetlerine rağmen halkta mevcut olan tereddütlerin giderilememiş olmasıdır. Jacquart, hazırlık faaliyetleri kapsamında hazırlamış olduğu bilgilendirme tedbirleri yazısında, sayımın sıhhatini akamete uğratabilecek yanlış kanaatlerin ve lakaytlık ile karışık cehaletin daha çok köylü sınıflarında mevcut olduğunu, *“tabir cetvellerine yazılmaktan kaçınmak hislerine ve aile halkıyla çocuklarının miktarını sahib olarak söylememe meyline en ziyade bu sınıflarda”* tesadüf edildiğini söylemiştir (BCA, 30.10/25.145.20).

Yüceuluğ, yapılan tüm bilgilendirmelere rağmen, 1927 nüfus sayımında birçok kişinin sayım dışında kaldığını şu örneklerle ifade etmiştir: 1) İstatistik Genel Müdür Yardımcısının evinde misafir olan bir kadın, Malatya'da bulunan yakınlarına bir mektup göndererek sayıma kimlerin dahil olup olmayacağını yazmış ve yaşlı kimlerden baş vergisi alınacağını iddia ederek bu kişilerin sayıma girmemelerini tembihlemiştir. 2) Bir sayım memuru, sayım işlemini bitirdiği bir evden çıkarken, sayılmayan kimsenin kalıp kalmadığını sormuş ve “kalmamıştır” cevabını almıştır. Tam bu esnada, sayıma tabi olmayan bir bebeğin ağlama sesini işitmiş ve aile reisine bebeğin sayılmadığını söylemiştir. Aile reisi, *“canım sen de onu da adamdan mı sayıyorsun”* cevabını vermiştir. 3) Bir aşiretin sayımı için giden bir sayım memuru, aşirette 120 kadın ve 3 erkeğin olduğunu görmüştür. Erkeklerin nerede olduğunu soran memur, başka erkeğin bulunmadığı cevabını almıştır (Yüceuluğ, 1966, s. 66-67). Bunun yanı sıra halkta, bir ev halkını saymanın uğursuzluk getireceğine ve sayım yapılan sene içerisinde, sayılanlardan birisinin mutlaka öleceğine dair batıl inançlar da mevcuttur (Çakmak, 2009, s. 103). Halktan kaynaklanan problemler bu kadarla da sınırlı değildir. Özellikle göçebe nüfusun sayımı meselesi, nüfus sayımı esnasında karşılaşılan en büyük zorluklardan biri olmuştur. Hatta bazı göçebe aşiretler, sonbahar bitiminden önce ülke sınırlarından dışarı çıktıkları için bunların ekim ayı bitmeden önce sayılmaları gerekiyordu (BCA, 30.10/25.145.20). Verilen bu örnekler halkın zihin yapısı ve yaşayış tarzı ve bunların nüfus sayımına olan olumsuz etkilerini göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Nüfus sayımı esnasında bir başka önemli problem sayım memurları konusunda yaşanmıştır. 1927 nüfus sayımında, sayım memurlarına herhangi bir ücret ödenmemiş, sayım memurları bu görevi, vatanî bir görev olarak ücret almadan ifa etmişlerdir. Yalnızca, bulundukları bölgeden başka bir yere gönderilenlere, nüfus sayımı ödeneğinden harcırah verilmiştir (TCBİUM, 1929c, s. 99, 103; Aybar, 1937b, s. 25). Ancak, yol masrafı için ayrılan ödenek yeterli gelmediğinden, çoğu zaman sayım ve kontrol memurları mahallinden tayin edilmiş ve bundan dolayı, okuma yazma oranının az olduğu bölgelerde pek çok vasıfsız kimseler bu göreve getirilmişlerdir. *“Bunların bazıları sayımın nasıl yapılacağı, sayımda sorulan soruların ne şekilde cevaplandırılacağı hakkında kendilerine gönderilen yönetmelikleri okuyup anlayabilecek durumda olmadıklarından mühim hatalar yapmaktadırlar. Bu sebepten dolayıdır ki Türkiye’de yapılan nüfus sayımlarında nüfusun niteliklerine ait bazı sorulara, bilhassa meslek sorularına tatmin edici cevaplar alınamamaktadır”* (Yüceuluğ, 1966, s. 20). Bunun yanında, bazı devlet memurlarının da sayım ve kontrol memurluğu vazifesini kabulde isteksiz davrandıkları, çeşitli bahanelerle bu görevden kaçındıkları görülmektedir (BCA, 30.10/25.145.25; BCA, 30.10/25.145.26).

1927 ile 1935 nüfus sayımı sonuçlarının kıyaslanması sonucunda bazı bölgelerde görülen olağanüstü nüfus artış oranları, 1927 nüfus sayımında söz konusu bölgelerin nüfusunun eksik sayılması ile açıklanmıştır (Yüceuluğ, 1947, s. 4; Aybar, 1937a, s. 9). Hatta öyle ki, 1927 nüfus sayımında nüfusun eksik sayıldığı, sayımı yapan kuruluş tarafından da itiraf edilmiş, 13,65 milyon olarak tespit edilen Türkiye nüfusunun 14 milyon olarak kabul edilmesinin daha doğru olacağı ifade edilmiştir (TCBİUM, 1953, s. 3). Ancak, nüfus sayımlarını eksiksiz bir şekilde yapmanın zorluğu hakkında Karpat'ın vermiş olduğu Amerika örneği, 1927 nüfus sayımındaki bu hatanın ne kadar makul karşılanabileceği hakkında bir fikir vermektedir. Karpat, Amerika'daki sayım bürosunun, 1 Nisan 1980 nüfus sayımında, sayım memurlarının gözünden kaçması muhtemel milyonlarca kişinin, birtakım yapay yöntemlerle son toplama dahil edilebilmesi yönünde yoğun bir baskı altında bulunduğunu söylemiştir. Sayım bürosuna göre, Amerika'daki yoğun nüfuslu bazı bölgelerde, kimi yaş gruplarının %18'lik bir kısmının sayımda gözden kaçma ihtimali bulunmaktadır. Karpat, verdiği bu örnekte, Osmanlı'nın 19. yüzyıldaki nüfus istatistiklerinde mevcut olabilecek hataların makul karşılanması gerektiğini belirtmiş ve *“Amerika Birleşik Devletleri, 20. yüzyılın sonunda eğitimli personeli ve*

gelişmiş bilgisayarlarıyla kusursuz bir sayım yürütmeyi başaramıyorsa, 19. yüzyılda toplam nüfusunu tam olarak sayamadığı için Osmanlıları eleştirmek hiç de gerçekçi değildir" demiştir (Karpaz, 2003, s. 46). Aynı durum, yeterli sayıda nitelikli insan gücünden ve tecrübe ve teknolojik imkânlardan mahrum, bunun yanında halkının sayım konusundaki yanlış kanaatlerini gidermekle uğraşan genç Türkiye Cumhuriyeti için de geçerlidir.

5. Sonuç

Cumhuriyet'in ilk yıllarında türlü zorluklar ve imkânsızlıklar ile gerçekleştirilmiş olan bu nüfus sayımı, Konya halkının sayı ve niteliklerine ait ilk sağlıklı verileri sunmasından dolayı büyük bir öneme sahiptir. Taşıdığı bu öneme rağmen, 1927 nüfus sayımı sonuçlarında, nüfusun yalnızca sayısı itibariyle değil, meslek, yaş grupları, medenî hal vb. niteliksel özellikleri ile ilgili de birtakım hataların yapılmış olması muhtemel görünmektedir. Ancak bu hatalar, devletin sahip olduğu imkânlar ve halkın zihniyet ve hayat tarzı göz önüne alındığı takdirde gayet makul karşılanabilecek düzeydedir. Bunun yanında, nüfus sayımıyla temin edilen veriler, halkın bazı hususiyetlerini göz önüne çıkarma konusunda yetersiz kalmıştır. Örnek vermek gerekirse; sayım sonuçlarından hareketle, bedensel engeller haricinde kalan iç ve bulaşıcı hastalıkların, toplumu ne derecede etkilediğine dair herhangi bir bilgiye ulaşmak mümkün değildir. İç ve bulaşıcı hastalıkların, bir gün ile sınırlı sayım süresinde, sayım memurları tarafından tespitinin imkânsız olması, bu hastalıkların tespitinin kapsam dışı bırakılmasını kaçınılmaz hale getirmiştir. Ayrıca, eğitim durumu özellikleri tespit edilirken, halka sadece okuma bilip bilmedikleri sorulduğu için, halkın yüzde kaçının yazı yazmasını bildiği tespit edilememiştir. Bunun yanında, göçebe aşiretlerin, "*alakadar mıntika valilerinin tahminlerine göre tespit*" edildikleri göz önüne alınırsa, Konya'daki göçebe aşiretler hakkında da sayı ve demografik özellikler bakımından sağlıklı tespitler yapıldığı söylenemez.

Nüfus sayımı sonuçlarına göre Konya, 504.384 kişilik nüfusu ile Türkiye'nin en kalabalık üçüncü şehri konumundadır. Sahip olduğu sağlam ve kalabalık nüfus yapısı, üretim ve ekonomik kalkınma için büyük bir avantaj sunmaktadır. Bunun yanında, sahip olunan bu nüfusun en önemli problemlerinden biri eğitimidir. Konya, %6,32'lik okuma oranı ile Türkiye ortalaması olan %8,16'nın altında kalmıştır. Okuma bilen kişiler arasında erkeklerin %86,22'lik bir paya sahip olmaları, kadın ve erkekler arasında, eğitime ulaşmadaki eşitsizliği gözler önüne sermektedir. Eğitim alanındaki bu yetersizlik, meslek gruplarının şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. İçinde bulundukları sosyo-ekonomik, coğrafi ve kültürel koşulların, Konya halkına ziraat ve hayvancılıktan başka tercih edecekleri bir saha bırakmadığı anlaşılmaktadır.

Kişilerin medenî halleri hakkında verdikleri beyanlarda birtakım hataların var olabileceği göz önünde bulundurulursa, Konya'daki dul ve boşanmış erkek sayılarına kuşku ile bakmak hatalı bir yaklaşım olmayabilir. Dul ve boşanmış kişiler arasındaki kadın oranının fazlalığı, geçmiş yıllarda yaşanan ağır savaşların ve bu savaşlarda kaybedilen erkek nüfusun bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Anadil konusunda ise Türkçe %94,80'lik oranla Konya'daki en çok konuşulan dil olmuştur. Bunu %4,24 ile Kürtçe takip etmektedir. Kürtçeyi anadili olarak bildiren kişilerin %77,38'lik kısmının Cihanbeyli ilçesinden olması, bölgedeki yoğun Kürt nüfusuna işaret etmektedir.

Toplam Konya nüfusu içerisinde gayrimüslim kişiler %0,17'lik oranla yok denecek azdır. Konya, Osmanlı'nın son döneminde kaybedilen topraklardan göç eden önemli sayıdaki Müslüman muhaciri bünyesine dahil etmiş, buna karşılık, Türk-Rum mübadelesi ve Ermeni tehciri ile, sınırları dahilindeki gayrimüslim azınlıkları harice göndermiştir. Bu ise, Konya'nın zaten önemli ölçüde homojen olan dil, din ve etnik yapısını daha da homojen bir hale getirmiştir.

Konya halkının doğum yerlerine bakıldığında %98,46'sının Türkiye doğumlu olduğu görülmektedir. Türkiye harici yerde doğanlar, çoğunlukla eski Osmanlı toprağı olan Balkanlar, Kafkaslar ve Kırım gibi bölgelerde doğup Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan insanlardır.

Sonuç olarak 1927 nüfus sayımında ortaya çıkan Konya'nın demografik yapısının büyük oranda savaşlar, göçler ve Osmanlı'dan intikal eden problemler ile şekillendiği görülmektedir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Konya halkı, büyük çoğunluğu taşrada yaşayan ve ziraat ve hayvancılıkla geçimini temin eden, %90'dan fazlasının okuma-yazma bilmediği, dil, din ve tâbiyet açısından homojen olan bir toplum yapısına sahiptir.

6. Extended Abstract

The 1927 census provides the first scientific data on the demographic characteristics of the people of Turkey. The aim of our study is to reveal the demographic characteristics of Konya, one of the important cities of Turkey, by using these scientific data. In addition, it is aimed to contribute to the population and demographic history of Konya.

The basic questions we try to answer in this study are: What are the problems encountered and the main problems experienced during the 1927 census? Have these problems prevented the obtaining of accurate and complete information about the demographic characteristics of the population during the census? What demographic characteristics did the population of Konya exhibit in the first years of the Republic? Are there any faulty and incomplete parts of the figures revealed as a result of the census? What are the main factors that shaped the demographic characteristics of Konya's population in the first years of the Republic?

In order to give explanatory answers to these questions, the 1927 census was discussed in the first part of the study. At this point, issues such as the difficulties encountered in the execution of the census, the mentality and lifestyle of the people, and the inadequacy of the state's facilities were emphasized. Because these issues are factors that may lead to the collection of erroneous data in the census. Knowing these is important in order to see the wrong and missing sides of the census. In the second part, which constitutes the main subject of the study, the demographic structure of Konya is discussed. The figures announced as a result of the census were shown on the tables and evaluations were made on them. Possible errors in these figures are mentioned. In the last chapter, the census results were approached with a critical perspective and the reasons that led to the wrong results in the census were examined.

The main sources of the study are the official results of the census published by the General Directorate of Statistics in 1929. In addition, archival documents, some of which were used for the first time, are among the important sources of the study. In addition, research and examination works were also used.

The important findings obtained as a result of the study are as follows: Konya, with a population of 504,384 people, has become the third most populous city in Turkey. 85.46% of the total population is younger than 45 years old. The proportion of people with physical disabilities in the society is 1.63%. Konya has an important potential for economic development and production with its young and strong population. One of the most important problems of this population power is education. The literacy rate is 11.54% for men and 1.65% for women. The low level of education also played an important role in shaping the occupational groups. The majority of the people made their living from agriculture and animal husbandry, which did not require a qualified education at that time. The vast majority of people who were not born in Turkey are immigrants who migrated from regions such as the Crimea, the Balkans and the Caucasus, which were lost in the last period of the Ottoman Empire. In the last period of the Ottoman Empire, Konya constantly received Muslim immigration, however, a small number of non-Muslim populations within its borders also migrated to different regions. In other words, while the Muslim population in Konya has increased continuously, the non-Muslim population has also decreased continuously with mass migrations. Therefore, the population of Konya has become largely homogeneous in terms of language, religion and nationality.

As a result, it is seen that the demographic structure of Konya, which emerged in the 1927 census, was largely shaped by wars, migrations and problems inherited from the Ottoman Empire. In the first years of the Republic, the people of Konya displayed a social profile that was homogeneous in terms of language, religion and nationality, the majority of whom lived in rural areas and made their living by agriculture and animal husbandry, more than 90% of whom were illiterate.

Keywords: Konya, 1927 Census, Demography

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

Başkanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA). BCA. (272.0.0.65/6.3.5), BCA. (30.10/177.220.3), BCA. (30.10/24.134.3), BCA. (30.10/24.134.7), BCA. (30.10/24.134.8), BCA. (30.10/25.145.10), BCA.

(30.10/25.145.12), BCA. (30.10/25.145.17), BCA. (30.10/25.145.20), BCA. (30.10/25.145.23), BCA. (30.10/25.145.24), BCA. (30.10/25.145.25), BCA. (30.10/25.145.26), BCA. (30.10/25.145.27), BCA. (30.10/25.145.5), BCA. (30.10/25.145.6), BCA. (30.10/28.160.9), BCA. (30.18.1.1/14.40.16), BCA. (30.18.1.1/23.16.1), BCA. (51.0.0/13.108.5), BCA. (51.0.0/2.6.26).

Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA). BOA. (Y.PRK.UM. 11.99).

Resmî Yayınlar ve Salmameler

Atatürk Araştırma Merkezi (ATAM). (1997). *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III*. Ankara: TTK Basımevi.

T.C. Devlet Salmamesi. (1926-1927). Matbuat Müdiriyet-i Umumiyesi.

T.C. Devlet Salmamesi. (1927-1928). Matbuat Müdiriyet-i Umumiyesi.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü (TCBİGD). (1937). *Genel Nüfus Sayımı: 20 İlkteşrin 1935, Konya Vilâyeti, Kat'î ve Mufasssal Neticeler, C. 37*. İstanbul: Devlet Matbaası.

Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü (TCBİUM). (1929a). *28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tabriri, Fasikül-I, Mufasssal Neticeler, İcmal Tabloları*. Ankara: Hüsnütabiat Matbaası.

Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü (TCBİUM). (1929b). *28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tabriri, Fasikül-II, Mufasssal Neticeler*. Ankara: Hüsnütabiat Matbaası.

Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü (TCBİUM). (1929c). *28 Teşrinievvel 1927 Umumi Nüfus Tabriri, Fasikül-III, Usuller Kanun ve Talimatnameler, Neticelerin Tablîli*. Ankara: Başvekalet Müdevvenat Matbaası.

Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü (TCBİUM). (1953). *Nüfus Sayımları 1927-1950*. Ankara: Ankara Basım ve Ciltevi.

Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet Merkezî İstatistik Müdüriyeti Umumiyesi (TCBMİMU). (1927). *Umumi Nüfus Tabriri 28 Teşrin-i Evvel 1927 -Muvakkat Rakamlar-*. Ankara: Türk Ocakları Merkez Heyeti Matbaası.

Türkiye Cumhuriyeti Başvekalet Merkezî İstatistik Müdüriyeti Umumiyesi (TCBMİMU). (1928). *28/Teşrinievvel/ 1927 Umumi Nüfus Tabriri, Vilâyet, Kaza, Şehir ve Köyler İtibariyle Türkiye Nüfusu*. Ankara: Türk Ocakları Merkez Heyeti Matbaası.

Araştırma-İnceleme ve Tezler

Adıvar, H. E. (2013). *Türk'ün Ateşle İmtihanı İstiklâl Savaşı Hatıraları*. İstanbul: Can Yayınları.

Aybar, C. (1937a). *Türkiye İkinci Genel Nüfus Sayımı 1935 Beynelmilel İstatistik Enstitüsünün 1936 Atına İctimaında Arzedilen Fransızca Tebliğin Tercümesidir*. Ankara: Başvekalet Matbaası.

Aybar, C. (1937b). *Muhtasar Demografi "Nüfus İlmi"*. Ankara: Ulus Basımevi.

Çakmak, F. (2009). Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Nüfusu Kayıt Altına Almaya Yönelik Girişimler. *ÇTTAD*, 8(18-19), 89-115.

Dinç, G. (2007). Cumhuriyet'in İlk Nüfus Sayımına Göre Antalya'nın Demografik Yapısı. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 0(12), 65-87.

İpek, N. (1999). *Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri*. Ankara: TTK Yayınları.

Karpat, K. H. (2003). *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri*. (B. Tırnakçı, Çev.) İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Kaya, Y., & Çakır, M. (2016). Konya Örneğinde Harf İnkılabı'nın Uygulanışı ve Millet Mekteplerinin Faaliyetleri (1928-1935). *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(6), 1617-1635.

Mahmut Şevket Paşa'nın Günlüğü. (1988). İstanbul: Arba Yayıncılık.

McCarthy, J. (2014). *Ölüm ve Sürgün Osmanlı Müslümanlarının Etnik Kıymı: 1821-1922*. (F. Sarıkaya, Çev.) Ankara: TTK Yayınları.

Nizamloğlu, N. (2005). *Konya İlinin Demografik Yapısı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İstatistik Anabilim Dalı, Konya.

Özer, S. (2014). Türkiye'de Trahomla Mücadele (1925-1945). *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 14(54), 121-152.

Tamer, A., & Bozbeyoğlu, A. Ç. (2004). 1927 Nüfus Sayımının Türkiye'de Ulus Devlet İnşasındaki Yeri: Basında Yansımalar. *Nüfusbilim Dergisi*, 26(1), 73-88.

Tapur, T. (2010). Konya İli'nin 2007 Adrese Dayalı Nüfus Sayımı Açısından Değerlendirilmesi ve Konya'da Nüfus Gelişimi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 0(21), 115-133.

Tekinsoy, Y. E. (2007). *Türk Rum Nüfus Mübadelesi ve Konya*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı, Konya.

Tunç, B., & Demir, Ö. (2018). 1927 Nüfus Sayımına Göre Bayazıt Vilayetine Nüfusu. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 3008-3022.

Yılmaz, M. (1996). *Konya Vilâyetinde Mubacir Yerleşmeleri 1854-1914*. Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Konya.

Yüceuluğ, R. (1947). *Türkiye Nüfusu Cumhuriyet Devrindeki Son Dört Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre*. Ankara: Doğu Matbaası.

Yüceuluğ, R. (1966). *Demografi*. Ankara: D.İ.E. Eğitim Merkezi Yayınları.

Sürelî Yayınlar

Babalık.

Konya.

Resmî Gazete.

Araştırmacıların Katkı Oran Beyanı/ Contribution of Authors

Yazarların çalışmadaki katkı oranları %100 şeklindedir.
The authors' contribution rates in the study are %100 form.

Çıkar Çatışması Beyanı / Conflict of Interest

Çalışmada herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.
There is no conflict of interest with any institution or person in the study.

İntihal Politikası Beyanı / Plagiarism Policy

Bu makale İntihal programlarında taranmış ve İntihal tespit edilmemiştir.
This article was scanned in Plagiarism programs and Plagiarism was not detected.

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı / Scientific Research and Publication Ethics Statement

Bu çalışmada Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi kapsamında belirtilen kurallara uyulmuştur.
In this study, the rules specified within the scope of the Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive were followed.